

УДК 37.017:371.13:37.015.3

В. В. ЛЮБИВА

м. Глухів

vitalion07@i.ua

ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Визначено актуальність та необхідність проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. Державна політика в галузі освіти визначається Законом України «Про освіту», Національною стратегією та Державною національною програмою «Освіта. Україна XXI століття». Держава очікує від усіх, хто пов'язаний з освітньою діяльністю, подальшого удосконалення педагогічної праці, створення умов для максимальної індивідуалізації навчального процесу. Через творчість педагога, його власну професійну діяльність реалізується і державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального та духовного потенціалу нації. У контексті цього питання вагомим значення набуває здатність студентства до творчості, творчої самореалізації, самопізнання й самовизначення, що має на меті прийняття остаточної відповідальності за власне особистісне та професійне самовдосконалення. Особливо актуальним вищезазначене виступає щодо цілей та завдань професійної підготовки майбутнього педагога, у тому числі вихователя дошкільного навчального закладу. Однак, у сучасній вищій школі все ще переважає науково-предметна підготовка педагогів порівняно з цілеспрямованим розвитком їхньої особистості.

Розкрито значення розвитку творчого потенціалу майбутнього вихователя дошкільного закладу на етапі сучасного розвитку суспільства, що виступає важливим чинником у процесі формування творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Ключові слова: творчість, креативність, педагогічна творчість, творчий потенціал, майбутній вихователь, дошкільний навчальний заклад.

Модернізація системи вищої професійної освіти пов'язана із глобалізаційними процесами, які охопили усі сфери життя – від фінансової до культурної і духовної, змінили пріоритети розвитку держави. Глобалізація в галузі освіти сприяє стандартизації навчання під впливом сучасних соціальних технологій, появі глобальних досліджуваних мереж, а головним чинником, що вплинув на освіту, є економічна ідеологія глобалізації, яка підкреслює першочергове значення ринку, приватизації і зменшення ролі державного сектора. «Впровадження ринку у сферу освіти призводить до того, що визначальними для її розвитку стають такі поняття, як «вибір», «конкуренція», «стандарти» і «свобода» [9, 10]. Посилення конкуренції в умовах зростаючої глобалізації висуває до системи освіти щоразу серйозніші вимоги.

У вищих навчальних закладах широко використовуються як традиційні, так і нетрадиційні методи викладання, які сприяють розвитку творчих та пізнавальних здібнос-

тей студентів. Більше уваги приділяється особистості педагога, його мистецтву передачі знань, умінь і навичок, формуванню і вихованню молодого покоління. Рівень освіти населення, її якість і глибина – є гарантом просування країни шляхом прогресу. Формується новий тип працівника: не просто виконавець будь-яких розпоряджень, а творча особистість, яка поєднує знання, ініціативу і здатність втілити ідеї у життя.

Україна зацікавлена у формуванні таких якостей людини й у створенні людини майбутнього. Згідно з висновками Всесвітнього банку, «найкращий результат досягається шляхом використання таких методів, як взаємне навчання, самодіяльність, емпіричне навчання, навчання в умовах, наближених до реальних, навчання з використанням ресурсів та проблемно-орієнтоване навчання, рефлексія, критичний самоаналіз, а також поєднання цих методів у будь-яких варіантах» [3, 17].

Провідна роль у процесі модернізації освіти в Україні належить дошкільній освіті

як первинній складовій системи безперервної освіти. Духовний, економічний, політичний, та культурний розвиток суспільства значною мірою залежить від освітнього рівня його громадян, тому в сучасному світі істотно зростає роль формування творчого розвитку дітей, зокрема й дітей дошкільного віку.

Державна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна стратегія розвитку освіти України на 2012–2021 роки, Закон України «Про дошкільну освіту» (2001), Базовий компонент дошкільної освіти в Україні наголошують на тому, що основні завдання дошкільної освіти полягають у її спрямованості на гармонійний та різнобічний розвиток особистості, формування в неї цілісної картини світу. У цьому контексті актуальним стає забезпечення умов для творчої самореалізації особистості кожної дитини у навчально-виховному процесі, оскільки цілеспрямований творчий розвиток особистості дитини починається саме у дошкільному віці.

Професіоналізм і майстерність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів тільки тоді стануть постійними супутниками, коли діяльність особистості студента – майбутнього фахівця буде спрямована на гармонійний розвиток, удосконалення здібностей, інтелекту, пам'яті, мовлення, набуття практичних навичок у розгляданні й аналізі проблем з різних точок зору, вироблення власного стилю діяльності, розвиток ініціативності, збагачення свого творчого потенціалу – все це не тільки сприятиме успішній самореалізації особистості, але й забезпечить затребуваність і конкурентоспроможність у суспільстві. Саме педагог-вихователь є референтним носієм загальнолюдських цінностей та власних життєвих смислів, який свідомо й несвідомо транслює їх словами, діями, вчинками дітям як найбільш сензитивним суб'єктам сприйняття зовнішнього соціального впливу.

Проблема творчого розвитку особистості ніколи не втрачала актуальності. Вітчизняною та зарубіжною наукою накопичено певний досвід у розробці основних теоретичних передумов проблеми формування творчої особистості педагога. Її досліджували такі філософи, педагоги, психологи як Б. Ананьєв, В. Андрєєва, М. Бердяєв, В. Кан-Калик, О. Лео-

нтьєв, Б. Ломов, С. Рубінштейн, О. Савченко. Здібності творчої особистості вивчалися Л. Виготським, В. Дружиніним, В. Кліменком та ін. Сутність творчості як специфічного виду діяльності розглядалася В. Давидовим, М. Валлахом, Дж. Гілфордом, Л. Коганом, О. Матюшкіним, Я. Пономарьовим та ін. Проблеми дошкільного виховання в історико-педагогічних аспектах розглядалися С. Дудковською, С. Попиченко, В. Сергєєвою, Т. Слободянюк та ін.

Творчість є необхідною складовою праці вихователя і умовою його самопізнання і розвитку, становлення як особистості майбутнього педагогічного фахівця. Звідси основне завдання вищих педагогічних навчальних закладів за спеціальністю «Дошкільна освіта» – створити умови для підвищення творчої активності педагогічних кадрів, особистісного та професійного зростання кожного майбутнього вихователя. Від розв'язання цієї проблеми залежить не тільки ефективність професійної підготовки студентів зазначеної спеціальності, а й утвердження інноваційної освітньої моделі розвитку системи освіти в цілому.

Більшість учених вважають, що творча особистість педагога характеризується спрямованістю на творчість та інтелектуальною активністю і виокремлюють такі найважливіші риси педагогічної креативності (здатності до творчості): пошуково-проблемний стиль мислення, проблемне бачення, розвинена творча уява, фантазія, специфічні особисті якості (допитливість, самостійність, цілеспрямованість, готовність до ризику), а також специфічні провідні мотиви (творчий інтерес, захопленість творчим процесом, прагнення досягти результату, необхідність реалізувати себе).

Серед важливих пріоритетних якостей творчої особистості педагога вчені виокремлюють: прагнення до самореалізації, *захоплення справою як покликанням*, автентичність особистості, незалежність щодо суджень, упевненість у власних силах, індивідуальність і гнучкість, критичність і високий ступінь рефлексії.

Отже, творчий педагог – це особистість, яка характеризується високим рівнем педа-

гогічної креативності, відповідним рівнем професійних знань, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, які, за сприятливих для педагогічної творчості умов, забезпечують його ефективну педагогічну діяльність.

У психологічному словнику творчість подається як діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей [1].

У «Великій сучасній енциклопедії з педагогіки» творчість визначається як «діяльність, результатом якої є створення нових, оригінальних і більш досконалих матеріальних і духовних цінностей, які мають об'єктивну або суб'єктивну значущість» [7, 571]. Синонім до слова «творчість» – слово «креативність». «Креативність» – «творча, новаторська діяльність»; «здатність породжувати надзвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації (Вікіпедія, електронна енциклопедія). Тотожність слів «творчість» та «креативність» підтверджує етимологія: слово «креативність» походить від латинського *creatura* – «твір». «Творчість є діяльністю людини, що створює нові матеріальні і духовні цінності, які мають суспільну значущість. Характерною ознакою творчості є її належність до будь-якого виду діяльності людини. Завдяки цій властивості творчість розглядають як вищу форму оволодіння діяльністю, якість будь-якої праці» [5, 53].

У психологічній літературі існують різні підходи до визначення та трактування творчості, засновані на таких теоріях: психоаналітичній (З. Фрейд, К. Юнг), в основу якої покладено два аспекти – мотивація та несвідомі компоненти творчості. На думку З. Фрейда, джерелом творчості є підсвідомі психічні процеси, а К. Юнг стверджував, що безсвідоме містить велику кількість майбутніх психічних ситуацій, нових думок, творчих процесів. Когнітивна теорія Д. Келлі розглядає творчість як щось абсолютно відмінне від банального, буденного. У мінливому світі, люди висувують гіпотези, перевіряють їх; їхня діяльність схожа на діяльність ученого під час наукового пошуку, тобто життя кожної людини є творчим науковим процесом.

Представники гуманістичної психології (Е. Фромм, А. Адлер, А. Маслоу, К. Роджерс) розглядають творчі процеси як спосіб компенсації людських недоліків. Велике значення надається творчому «Я», яким володіє кожна людина, що робить її творцем власного життя й своєї особистості. Таким чином, творчість стає способом життя соціуму. К. Роджерс визначив внутрішні й зовнішні умови творчої діяльності. До перших належать відкритість новому досвіду (екстенціональність); схильність приписувати результати діяльності внутрішнім чинникам; здатність до незвичайних поєднань. До зовнішніх чинників дослідник відносить «...психологічну безпеку й захищеність, психологічну свободу самовираження» [4, 18].

Теорія розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера розглядає здатність до творчої діяльності не як талант, а як певний генетичний код, яким володіє кожна людина; відкриття цього коду можливе лише за наявності потреби у людини реалізації власного потенціалу. Дослідник вважає, що творчості, як і будь-якій діяльності можна навчитися, крім того вчити творчій діяльності потрібно кожного. Цей погляд поділяє І. Лернер, на думку якого творчості можна навчати, враховуючи такі напрямки: навчання інтелектуальних операцій; навчання процедур творчої діяльності, формування ціннісного ставлення до творчості.

Я. Пономарьов розглядав творчість як механізм розвитку, створення нового. На думку дослідника, творча особистість характеризується такими якостями: значна працездатність, оригінальність, ініціативність, висока самоорганізація тощо. У своїх працях Д. Богоявленська визначає творчість як «...ситуативно нестимульовану активність, що проявляється в намаганні вийти за межі заданої проблеми» [4, 18].

У педагогічній науці творчість, насамперед, визначається у контексті категорії педагогіки творчості і стосується навчально-виховного процесу. Поняття «педагогічна творчість» (у педагогічному словнику) трактується як «оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики

виховання й навчання. Досягнення творчого результату забезпечується систематичними цілеспрямованими спостереженнями, застосуванням педагогічного експерименту, критичним використанням передового педагогічного досвіду. Педагогічна творчість торкається різних видів діяльності вчителя – від проведення навчальних занять, роботи над організацією колективу учнів відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей, проектування особистості учня, до вироблення стратегії і тактики педагогічної діяльності з метою всебічного розвитку особистості» [2, 326].

На думку С. Сисоевої та Т. Поясок, педагогічна творчість – «...це особистісно-орієнтована розвивальна взаємодія суб'єктів навчально-виховного процесу, зумовлена специфікою психолого-педагогічних взаємовідносин між ними і спрямована на формування творчої особистості учня і підвищення рівня творчої педагогічної діяльності вчителя» [10, 360]. Педагогічна творчість (за І. Фещенко) – «...оригінальне та високоефективне вирішення вчителем навчально-виховних завдань, збагачення теорії та практики виховання й навчання» [6, 2]. До педагогічних ознак творчості вчені відносять такі: об'єктом і результатом є людина (учень); постійний розвиток дитини; важкопрогнозований, часом непередбачуваний результат педагогічної творчості; наявність професійних здібностей; особистісні якості педагога тощо.

В. Ільїн визначає ступені педагогічної творчості. Перший – це відкриття нового для себе, знаходження нестандартних способів вирішення педагогічних завдань, що вимагає застосування вже відомої теорії в суб'єктивній інноваційній діяльності. Другий ступінь передбачає відкриття нового не лише для себе, а й для інших, тобто новаторство: розробка нового методу навчання, авторської технології, що будуть ефективними за певних умов навчального процесу.

Психологічні аспекти креативності, творчості досліджували багато вітчизняних і зарубіжних учених: Ж. Адамар, Б. Ананьєв, Т. Андрєєва, Т. Балл, Д. Богоявленська, В. Моляко, О. Пономарьов, В. Роменець, С. Сисоева, В. Біблер, Дж. Гілфорд, П. Енгельмейер,

Д. Кугер, М. Ніколаєнко, М. Ранко, Р. Стенберг, П. Торренс, Д. Треффінджер, Д. Халперн та ін.; філософські – А. Бергсон, Г. Буш, М. Бердяєв, І. Кант, В. Моляко, В. Цапок та ін. Дослідження креативності у різних аспектах здійснювали: О. Морозов (формування креативності викладача вищої школи в системі неперервної освіти), М. Мусійчук (педагогічні умови ефективності розвитку творчих здібностей майбутніх учителів), Г. Семенова (педагогічні умови розвитку творчих здібностей студентів – майбутніх учителів на основі особистісно-орієнтованого підходу), Г. Халюшова (розвиток лінгвістичної креативності студентів університету).

Останнім часом з'явилася значна кількість дисертаційних досліджень з проблем розвитку педагогічної креативності, творчого потенціалу, творчих здібностей учителів різних фахів – математики, початкового навчання, іноземних мов, трудового навчання, музики, фізкультури тощо (А. Буреніна, С. Зайцева, М. Єсіна, Л. Манчуленко, З. Левчук, Л. Покровщук, Р. Серьожникова, О. Сидоренко, М. Стась, С. Олійник, Н. Устинова, С. Хмельковська, Л. Шеховцова, І. Шинтяпіна та ін.).

Отже, незважаючи на велику кількість праць, присвячену проблемі творчості, проблема розвитку творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі професійної підготовки є актуальною. Це зумовлено недостатньою розробленістю теоретичних засад творчості, її структури, педагогічних умов і технік розвитку творчих здібностей, критеріїв визначення творчого потенціалу особистості тощо.

Загальновідомо, що формування особистості триває протягом усього онтогенезу індивіда, проте період навчання у ВНЗ – студентський вік, відіграє особливо значущу роль у цьому процесі. Саме в цей час закладаються фундаментальні основи тих важливих якостей майбутнього фахівця, з якими він розпочне професійну діяльність та продовжуватиме розвиватись як індивідуальність. Сьогодні ставить особливі вимоги до підготовки майбутніх професіоналів, особливо це стосується підготовки майбутніх вихователів, на яких у недалекому майбутньому буде покладена

велична місія формувати свідомість найменших поколінь. Вища освіта тільки тоді буде сприяти становленню студента як майбутнього професіонала, якщо вона переходить у самоосвіту, виховання й самовиховання, а розвиток – у саморозвиток та самореалізацію. А для цього важливе самовизначення того виду діяльності, де певна особа здатна досягнути «акме» – вершини свого потенційного успіху. З огляду на все зазначене, освітньо-професійна підготовка у вищих педагогічних навчальних закладах передбачає формування освітянина, якому притаманні гуманність, духовність, творчість, належна ціннісно-сміслова спрямованість, а не тільки необхідні для подальшої роботи професійні знання, уміння та навички [8, 34].

Подальші перспективи дослідження проблеми розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу вбачаємо у розробці педагогічних умов щодо формування в них готовності до творчої самореалізації у професійній діяльності.

V. LIUBYVA
Hlukhiv

THE IMPORTANCE OF THE FUTURE PRESCHOOL TEACHERS' CREATIVE POTENTIAL DEVELOPMENT IN THE HIGHER EDUCATION'S MODERNIZATION CONDITIONS

The author of the article determines the actuality and the necessity of the importance of the future preschool teachers' creative potential development's problem. The state's policy in the education's sphere is determined by the Act of Ukraine «About education», National doctrine and state national programme «Education. Ukraine XXI century». The state expects from the educationalists the improvement of the pedagogical work, the conditions creation for the maximal individualization of the educational process. The state's policy is directed on the intellectual and spiritual potential nation's consolidation and it can be realized through the pedagogical creative work. In the context of this question the students' ability to the creative work, creative self-realization, self-knowledge and self-determination is very important. Especially actual are the aims and the tasks of the future preschool teachers' professional preparing. But in the modern high school the future preschool teachers' professional preparing system, which is scientifically-objective more is more popular yet.

The author of this article opens the importance of the creative potential development of the future preschool teachers. It is the important factor in the creative abilities formation process of the preschoolers.

Key words: creation, creative work, pedagogically creative work, creative potential, future educator, pre-school.

Список використаних джерел

1. Большой психологический словарь / [сост. и общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко]. — СПб. : ЕВРОЗНАК, 2004. — 672 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. — К. : Либідь, 1997. — 376 с.
3. Згуровский М. Общество знаний и информации – тенденции, вызовы, перспективы / М. Згуровский // Зеркало недели. — 2003. — № 49 (444). — 24 мая. — С. 17.
4. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин. — СПб. : Питер, 2009. — 44 с.
5. Карпова Е. Е. Развитие творческой активности будущих педагогов: теория и практика : монография / Е. Е. Карпова, В. В. Нестеренко, О. А. Листопад, Н. В. Кононенко, Т. І. Койчева. — Одеса, 2005. — 306 с.
6. Опорні схеми з курсу «Основи педагогічної творчості» (базові поняття та теоретичні основи) : методичний посібник в 2-х частинах / [укладач І. М. Феценко]. — К. : НПУ, 1999. — Ч. II. — 36 с.
7. Педагогика : Большая современная энциклопедия / [Сост. Е. С. Рапацевич]. — Мн. : «Соврем. слово», 2005. — 720 с.
8. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение / Н. С. Пряжников. — М. : Издательский центр «Академия», 2001. — 280 с.
9. Ручкин Б. А. Молодежь и становление новой Украины / Б. А. Ручкин // Социологические исследования. — 1995. — № 5.
10. Сисоева С. О. Психология та педагогіка : підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання / С. О. Сисоева, Т. Б. Поясок. — К. : Міленіум, 2005. — 520 с.

В. В. ЛЮБИВАЯ

г. Глухов

ВАЖНОСТЬ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Определены актуальность и необходимость проблемы развития творческого потенциала будущих воспитателей дошкольных образовательных учреждений. Государственная политика в области образования определяется Законом Украины «Об образовании», Национальной стратегией и Государственной национальной программой «Образование. Украина XXI века». Государство ожидает от всех, кто связан с образовательной деятельностью, дальнейшего совершенствования педагогического труда, создания условий для максимальной индивидуализации учебного процесса. Через творчество педагога, его собственную профессиональную деятельность реализуется и государственная политика, направленная на укрепление интеллектуального и духовного потенциала нации. В контексте данного вопроса большое значение приобретает способность студентов к творчеству, творческой самореализации, самопознания и самоопределения. Особенно актуальным вышесказанное выступает относительно целей и задач профессиональной подготовки будущего педагога, в том числе воспитателя детского сада. Однако, в современной высшей школе все еще преобладает научно-предметная подготовка педагогов по сравнению с целенаправленным развитием их личности.

Раскрыто значение развития творческого потенциала будущего воспитателя дошкольного учреждения на этапе современного развития общества, что выступает важным фактором в процессе формирования творческих способностей детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: творчество, креативность, педагогическое творчество, творческий потенциал, будущие воспитатели, дошкольное учебное заведение.

Стаття надійшла до редколегії 16.03.2015

УДК 373.2.016:78

І. А. МАЛАШЕВСЬКА

м. Київ

artmal7@gmail.com

ПРИНЦИП КОМПЛЕМЕНТАРНОСТІ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ МУЗИКОТЕРАПІЇ

На сучасному етапі розвитку суспільства особливої актуальності набуває необхідність упровадження у педагогічний процес дошкільних і початкових шкільних навчальних закладів здоров'язберігаючих технологій. У дослідженні розкрито сутність принципу комплементарності музичної освіти дошкільників і молодших школярів на музикотерапевтичній основі, який полягає у взаємодоповненості освітніх й оздоровчих цілей і завдань. Це такий тип методичної взаємодії, за якої музикотерапевтичні методи доповнюють дію музично-освітніх методів і навпаки. У висновках дослідження зазначено, що результатом дії принципу комплементарності є оптимізація системи дошкільної та початкової шкільної музичної освіти шляхом поєднання розвитку музикальності із розкриттям саногенного потенціалу дитячої особистості. Подальший напрям наукового пошуку вбачаємо у впровадженні музикотерапії в систему підготовки майбутніх учителів музики.

Ключові слова: комплементарність, музична освіта, діти, музикотерапія.

В умовах політично-соціальних негараздів сучасної дійсності особливої актуальності набуває одне з головних завдань національної освіти – «збереження та зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я підростаючого покоління» [2, 1]. Сучасні діти перенасичені негативною інформацією, позбавлені теплої спілкування з дорослими та

однолітками. Багато з них просто не можуть витримати нервово-психічні навантаження вдома та в дитячому садку. Нерідко дитяча нервова система не встигає адаптуватися до шаленого темпу і ритму нашого життя. Звідси – неспокій, нервовість, гіперактивність, погіршення продуктивної діяльності, виникнення психосоматичних хвороб.